

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार: वर्तमान परिप्रेक्ष आणि समकालीन संदर्भ

सिमा सूर्यभान जाधव

संशोधक विद्यार्थी, चिंतितया कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, खुलताबाद (छत्रपती संभाजीनगर)

डॉ. गोपालसिंह बछिरे

संशोधन मार्गदर्शक, सिद्धार्थ कला व विज्ञान महाविद्यालय, जाफराबाद (जालना)

गोषवारा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय समाजातील एक महान विचारवंत, समाजसुधारक आणि द्रष्टा होते. त्यांनी धर्म, जातिवाद, आणि सामाजिक न्यायावर तीव्र विचार केले. हिंदू धर्माच्या तत्त्वज्ञानावर त्यांचा विरोध होता कारण त्यात अस्पृश्यता आणि जातिवाद जिवंत होते. त्यांनी हिंदू धर्माची निंदा केली आणि त्याला "जातिवादाचा धर्म" असे संबोधले. भारतीय समाजात शोषित आणि वंचित लोकांसाठी न्यायाच्या मागणीसाठी त्यांनी बौद्ध धर्म स्वीकारला. बौद्ध धर्मातील समानता, बंधुत्व आणि अहिंसा या तत्त्वांचा स्वीकार करून त्यांनी समाजाच्या उन्नतीसाठी कार्य केले. आंबेडकर यांचे हिंदू धर्मावरील विचार कठोर होते. त्यांनी धर्माच्या माध्यमातून समाजातील असमानता आणि शोषणाच्या बाबींचा उलगडा केला. त्यांच्या मते, हिंदू धर्माने जातीव्यवस्था स्वीकारली आणि त्यावर आधारित शोषणाची संकल्पना विकसित केली. डॉ. आंबेडकर यांचे मत होते की, बौद्ध धर्मामध्ये समतेचे, बंधुत्वाचे आणि शांतीचे तत्त्व होते, जे शोषित वर्गांना दिले जाते. त्यामुळे त्यांनी बौद्ध धर्म स्वीकारला आणि त्याचे प्रचार केले. डॉ. आंबेडकर यांचे विचार आजही समाजात लागू आहेत. आजच्या काळात देखील जातिवाद, धार्मिक भेदभाव आणि शोषणाच्या समस्यांचा सामना करावा लागतो. त्यांच्या शिकवणीचे महत्त्व आजही कायम आहे, आणि त्यांचे विचार भारतीय समाजाच्या उन्नतीसाठी एक आदर्श ठरतात. आंबेडकर यांचे बौद्ध धर्मावरील विचार, सामाजिक समतेची आणि सर्वांगीण विकासाची आवाहन करणारे आहेत.

मुख्य संबोध: डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, धर्मविषयक विचार, वर्तमान परिप्रेक्ष, समकालीन संदर्भ

प्रस्तावना

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय समाजातील एक महत्त्वाचे आणि प्रगल्भ विचारवंत होते. त्यांनी भारतीय समाजातील वंचित, शोषित आणि अत्याचार सहन करणाऱ्या लोकांसाठी आपले जीवन समर्पित केले. त्यांच्या विचारांमुळे केवळ भारतीय समाजाच्या सामाजिक, राजकीय आणि आर्थिक स्थितीला एक नवीन दिशा मिळाली, तर त्यांनी धर्म, समानता, आणि मानवाधिकार यावरही अत्यंत सशक्त विचार मांडले. डॉ. आंबेडकर हे केवळ एक समाजसुधारकच नव्हे, तर एक महान शिक्षक आणि बौद्ध धर्माचे प्रभावी प्रचारक देखील होते. त्यांच्या धर्मविषयक विचारांचा अभ्यास केल्यास हे स्पष्ट होते की त्यांनी धर्माच्या माध्यमातून भारतीय समाजातील असमानता आणि जातीव्यवस्थेच्या वाईट प्रभावांवर प्रहार केला. हिंदू धर्माच्या परंपरांच्या आडून समाजात व्याप्त असलेल्या अस्पृश्यतेला त्यांनी विरोध केला. त्यांचे विचार धर्मावर आधारित शोषणाच्या आणि भेदभावाच्या तत्त्वांना उघडकीस आणणारे होते. आंबेडकर यांना विश्वास होता की धर्माच्या माध्यमातून समाजातील

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

भेदभाव नाहीसा होणे अत्यंत आवश्यक आहे. आंबेडकर यांनी हिंदू धर्मातील जातिवादाच्या तत्त्वज्ञानावर टीका केली आणि बौद्ध धर्माच्या तत्त्वज्ञानाची स्वीकार्यता यावर जोर दिला. बौद्ध धर्मात असलेल्या समानता, बंधुत्व आणि अहिंसा या तत्त्वांची त्यांनी नेहमीच महती सांगितली. बौद्ध धर्माचा स्वीकार करून आंबेडकर यांनी भारतीय समाजात धर्माच्या बाबतीत एक सामाजिक क्रांती घडवून आणली. आजच्या काळात, डॉ. आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार एका नवीन संदर्भात उपयुक्त ठरतात. धर्माचा वापर समाजातील समानता, न्याय आणि बंधुत्व यासाठी कसा केला जाऊ शकतो, हे त्यांनी स्पष्ट केले. त्यांच्या शिकवणीचे आजही भारतीय समाजात महत्त्व आहे आणि ते सर्व समाजासाठी समान हक्क आणि संधीच्या प्रगतीसाठी मार्गदर्शक ठरतात. त्यांचे विचार आजच्या काळातील समाजातही अत्यंत महत्त्वाचे आहेत.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा संक्षिप्त परिचय

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय समाजातील एक अत्यंत प्रभावशाली समाजसुधारक, न्यायधीश, आणि राजकारणी होते. त्यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891 रोजी महाराष्ट्र प्रदेश मध्ये झाला. त्यांच्या कुटुंबातील परिस्थिती गरीब असली तरी त्यांनी शिक्षणाची शिंदोरी मिळवून भारतीय समाजातील शोषित वर्गाच्या हक्कांसाठी लढा दिला. बाबासाहेब आंबेडकर हे आधुनिक भारतीय संविधानाचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जातात, कारण त्यांनी भारतीय संविधानाच्या मांडणीमध्ये महत्त्वपूर्ण योगदान दिले. आंबेडकर यांना शिक्षणाच्या क्षेत्रात मोठे यश मिळाले. त्यांनी मुंबई, अमेरिकेतील कोलंबिया विद्यापीठ आणि लंडन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्समध्ये शिक्षण घेतले. त्यांनी विविध समाजशास्त्र, कायदा आणि अर्थशास्त्र विषयांवर आपले ज्ञान प्राप्त केले. त्यांचा संघर्ष मुख्यतः दलित आणि अस्पृश्य वर्गाच्या हक्कांसाठी होता. त्यांनी हिंदू धर्मातील जातिवाद आणि शोषणाचा विरोध केला आणि 1956 मध्ये बौद्ध धर्म स्वीकारला. त्यांनी बौद्ध धर्माचे प्रचारक म्हणूनही कार्य केले, तसेच बौद्ध तत्त्वज्ञानावर आधारित अनेक भाषणं केली. डॉ. आंबेडकर यांच्या विचारांनी समाजातील असमानतेविरोधी लढ्याला नवा आयाम दिला. डॉ. आंबेडकर यांनी भारतीय समाजातील जातीव्यवस्थेचा तीव्र विरोध केला आणि सामाजिक, आर्थिक तसेच शैक्षणिक क्षेत्रात समानतेच्या प्रचारासाठी त्यांनी जीवनभर संघर्ष केला. त्यांचे योगदान भारतीय समाजातील दलित वर्गाच्या जागृतीसाठी अनमोल आहे. 6 डिसेंबर 1956 रोजी मुंबईत त्यांचे निधन झाले, परंतु त्यांचे विचार आणि कार्य आजही भारतीय समाजात प्रेरणा देतात.

डॉ. आंबेडकर यांच्या काळातील धार्मिक स्थिती आणि त्यांचे कार्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जीवन आणि कार्य भारतीय समाजाच्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि धार्मिक स्थितीवर मोठा प्रभाव टाकणारे होते. त्यांच्या काळात भारतीय समाजात धार्मिक परिस्थिती अत्यंत विकृत आणि असमान होती, विशेषतः हिंदू धर्मात असलेल्या जातीव्यवस्थेने आणि अस्पृश्यतेने समाजातील शोषित, वंचित वर्गांना असहाय बनवले होते. आंबेडकर यांनी यावर उघडपणे विचार मांडले आणि त्यांच्या कार्यामध्ये धार्मिक सुधारणा, विशेषतः हिंदू धर्माच्या बदलावर भर दिला.

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

1. जातिवाद आणि धार्मिक अस्पृश्यता

डॉ. आंबेडकर यांच्या काळात भारतीय समाजात जातिवाद अत्यंत प्रचलित होता. हिंदू धर्माच्या सामाजिक संरचनेत जातिवाद आणि अस्पृश्यतेचा मोठा प्रभाव होता. शूद्र आणि दलित वर्गातील व्यक्तींना धार्मिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक दृष्ट्या दुसऱ्या श्रेणीत ठेवले जात होते. यामुळे अनेक वंचित समाजांचा शोषण होत होता. हिंदू धर्मात या लोकांना 'अस्पृश्य' म्हणून मानले जात होते, आणि त्यांना मंदिरांमध्ये प्रवेश देणे, पाणी पिणे, शुद्धता साधणे यासारख्या मूलभूत अधिकारांपासून वंचित ठेवले जात होते.

आंबेडकर यांचा विचार होता की या धर्माने शोषितांना निरंतर त्यांचे मानवी अधिकार आणि दायित्वे कमी करून त्यांना एक तुच्छ व दुर्बल स्थान दिले आहे. त्यांनी हिंदू धर्मातील या विषमतात्मक तत्त्वज्ञानावर प्रखर टीका केली आणि हिंदू धर्माची निंदा केली.

2. बौद्ध धर्माचा स्वीकार

डॉ. आंबेडकर यांनी हिंदू धर्मातल्या जातीवाचक असमानतेला तात्काळ विरोध केला आणि त्यासाठी बौद्ध धर्म स्वीकारला. 1956 मध्ये बौद्ध धर्म स्वीकारून, डॉ. आंबेडकर यांनी धर्माच्या माध्यमातून समाजातील असमानता आणि शोषणाविरुद्ध लढा सुरू केला. बौद्ध धर्मातील समानता, बंधुत्व आणि अहिंसा या तत्त्वज्ञानाने आंबेडकर यांना शोषित आणि वंचित समाजाच्या उन्नतीसाठी एक वेगळा मार्ग दाखवला. डॉ. आंबेडकर यांचे बौद्ध धर्म स्वीकारण्याचे कारण म्हणजे बौद्ध धर्मात सर्वधर्मीय समतेचे, बंधुत्वाचे आणि मानवाधिकाराचे तत्त्व आहे. बौद्ध धर्माने समाजातील असमानता नष्ट करण्याचा संदेश दिला, ज्यामुळे आंबेडकर यांना या धर्माच्या शिकवणीकडे वळावे लागले.

3. धार्मिक आणि सामाजिक सुधारणा

डॉ. आंबेडकर यांच्या काळात धार्मिक परिस्थिती नष्ट करण्यासाठी त्यांनी समाजात अनेक धार्मिक सुधारणा घडवून आणल्या. त्यांनी हिंदू धर्माच्या शिक्षणाच्या पद्धतीवर टीका केली आणि अस्पृश्यतेला धर्माचा भाग मानण्याच्या हिंदू दृष्टिकोनावर प्रश्न उपस्थित केला. त्यांचे सर्व विचार, विधी आणि क्रिया समाजातील समानतेसाठी होते. त्यांच्या विचारांनुसार, धर्मातील तत्त्वज्ञानाचे प्रमाण आपल्या समाजातील सामाजिक न्यायाच्या आणि समतेच्या सिद्धांतावर आधारित असावे. डॉ. आंबेडकर यांचे कार्य केवळ धार्मिक क्रांतीपुरते मर्यादित नव्हते. ते समाजात घडवलेल्या एकात्मतेला आणि मानवाधिकाराच्या चळवळीला दिशा देणारे होते.

4. अस्पृश्यता नष्ट करण्याचा हेतू

डॉ. आंबेडकर यांचे सर्व कार्य शोषित आणि दलित वर्गाच्या हक्कांचे रक्षण करण्यावर आधारित होते. त्यांनी अशा धार्मिक स्थितीवर गडबड केली, ज्यामुळे अस्पृश्यतेचा पगडा शोषित समाजावर होता. त्यांचे विचार आणि कार्य, समाजाच्या सर्व स्तरांमध्ये जागरूकता आणि धर्माच्या नामावर होणाऱ्या अत्याचारांविरुद्ध आवाज उठविण्याचे होते.

वर्तमान काळातील धार्मिक स्थिती

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

आजच्या काळातील भारतीय धार्मिक परिस्थिती अत्यंत जटिल आणि विविधतेने भरलेली आहे. भारत हा एक धार्मिक दृष्ट्या अत्यंत विविधतापूर्ण देश आहे, जिथे अनेक धर्म आणि पंथांची सह-अस्तित्व आहे. हिंदू धर्म, इस्लाम, ख्रिश्चन धर्म, सिख धर्म, बौद्ध धर्म, जैन धर्म आणि इतर अनेक धर्म इथे प्रचलित आहेत. यामुळे भारतीय समाजात विविध धर्मांच्या आणि संस्कृतींच्या एकत्रिततेत असलेली विविधता समाजाच्या सामाजिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक जीवनाचा एक महत्वाचा भाग आहे. तथापि, या धार्मिक विविधतेतून काही समस्या देखील निर्माण होतात, ज्यामुळे देशात धार्मिक तणाव, संघर्ष, आणि असमर्थता निर्माण होऊ शकते.

धार्मिक असहिष्णुता: आजच्या भारतात धार्मिक असहिष्णुतेचे प्रमाण वाढले आहे. काही स्थानिक आणि राष्ट्रीय स्तरावर विविध धार्मिक समुदायांमध्ये असहिष्णुता वाढलेली दिसून येते. धार्मिक असहमतीमुळे हिंसा, दंगली, आणि सामूहिक संघर्ष वाढू शकतात. अनेक वेगवेगळ्या घटनांमुळे, जसे की धार्मिक रूपांतरणाचे मुद्दे, हिजाब परिधानावर बंदी, आणि धार्मिक प्रथा यांच्या विरोधात विरोध आणि समालोचन, त्यामुळे भारतातील धार्मिक परिस्थिती अधिकच गुंतागुंतीची बनली आहे.

धार्मिक समुदायांचे संघर्ष: समाजात विविध धार्मिक समुदायांमधील तणाव आणि संघर्ष हे एक मोठे समकालीन मुद्दे आहेत. काही ठिकाणी, राजकीय किंवा सामाजिक मुद्द्यांवर धार्मिक रंग चढवून काही समुदायांमध्ये तेढ निर्माण केली जात आहे. विशेषतः काही सांप्रदायिक घटकांद्वारे केलेल्या धार्मिक बंधनांविरोधात वाद आणि संघर्ष होत आहेत, ज्यामुळे समाजात हिंसा आणि कटुता निर्माण होते.

धार्मिक उन्माद: काही धार्मिक गट आणि संघटनांद्वारे धर्माच्या नावावर असहिष्णुतेचा प्रसार होत आहे. विविध धर्मांतील कडव्या विचारधारेचा प्रचार करण्यात अनेक वेळा राजकीय हक्क वापरले जातात. या उन्मादामुळे भारतीय समाजात शांतता आणि सहिष्णुतेला धक्का पोहोचतो, आणि याचा परिणाम सामाजिक जीवनावर होतो.

धार्मिक पुनरुज्जीवन आणि धर्मांतर: भारतातील काही धार्मिक गट आणि विचारधारांमध्ये धार्मिक पुनरुज्जीवनाचा विचार सक्रिय आहे. विशेषतः हिंदू धर्मातील काही गट आपला प्रभाव वाढवण्यासाठी आणि धर्माच्या परंपरेला जिवंत ठेवण्यासाठी विविध प्रकल्प राबवत आहेत. तसेच, काही पंथांचा प्रसार आणि धर्मांतराचे वाद देखील समकालीन धार्मिक परिस्थितीचा एक भाग बनले आहेत.

धार्मिक अस्मिता आणि राजकारण: आजच्या भारतात धर्म आणि राजकारण एकमेकांशी संबंधित झाले आहेत. धर्माच्या आधारावर राजकीय गट आपले मतदार संघ तयार करण्याचा प्रयत्न करत आहेत, ज्यामुळे समाजात धार्मिक वाद अधिक वाढू शकतात. काही राजकीय पक्ष आपल्या अजेंडावर धार्मिक मुद्दे टाकून मताधिक्य मिळवण्याचा प्रयत्न करत आहेत. या सर्व गोष्टी समकालीन धार्मिक परिस्थितीला अधिक गडद बनवतात.

धार्मिक सहिष्णुता आणि एकात्मता: तथापि, आजही भारतीय समाजातील बरेच लोक धार्मिक सहिष्णुतेच्या आणि एकात्मतेच्या महत्त्वावर विश्वास ठेवतात. विविध धर्मांच्या लोकांना एकत्र आणण्यासाठी विविध शैक्षणिक, सांस्कृतिक आणि

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

सामाजिक कार्यक्रम राबवले जातात. भारताच्या संविधानानुसार, प्रत्येक नागरिकाला धर्माच्या स्वातंत्र्याचा अधिकार आहे आणि या अधिकारांचे पालन करण्याची आवश्यकता आहे.

अशा प्रकारे, समकालीन भारतीय धार्मिक परिस्थिती विविधतापूर्ण, संघर्षशील आणि उन्नत करणारी आहे. धार्मिक सहिष्णुता, शांतता, आणि एकता यावर आधारित समाजाची स्थापना ही आजच्या काळातील मोठी आवश्यकता बनली आहे.

डॉ. आंबेडकर यांचे हिंदू धर्मावरील विचार

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे एक विद्वान समाजसुधारक होते, ज्यांनी भारतीय समाजातील विविधतेतून न्यायाच्या आणि समानतेच्या मूलभूत तत्वांचा पाठपुरावा केला. हिंदू धर्माच्या तत्त्वज्ञानावर त्यांनी जो तीव्र प्रहार केला, तो एक ऐतिहासिक क्षण होता. आंबेडकर यांचे हिंदू धर्मावरील विचार फारच स्पष्ट आणि कठोर होते. हिंदू धर्मात वर्णव्यवस्थेचा प्रचलन आणि त्याद्वारे शोषित आणि वंचित वर्गावर होणारे अत्याचार, हे आंबेडकर यांच्या दृष्टीने समाजातील सर्वात मोठे अडचण होते.

हिंदू धर्मातील जातिवाद, शुद्धता-अशुद्धता, आणि धार्मिक अस्पृश्यतेच्या संकल्पनांना आंबेडकर यांनी सखोल संशोधन करून त्यांचे जोरदार विरोध केला. त्यांनी "अनाथ शूद्र आणि अक्षम शूद्र" या तत्त्वज्ञानावरून त्यांचा निषेध केला. त्यांच्या मते, हिंदू धर्मांमध्ये समता आणि बंधुत्व या तत्वांचा प्रपंच नाही. त्यांच्याच शब्दात सांगायचं तर, "हिंदू धर्म म्हणजे सर्वश्रेष्ठतेचा एक दृष्टीकोन आहे जो समाजातील जातिवाद, अस्पृश्यता आणि असमानतेला पोसतो."

बौद्ध धर्माच्या स्वीकाराची कारणे

डॉ. आंबेडकर यांनी हिंदू धर्मापासून आपला मार्ग वेगळा करत, बौद्ध धर्म स्वीकारला. बौद्ध धर्मातील तत्त्वज्ञानाने त्यांना त्यांची सामाजिक कार्ये चालवण्यासाठी योग्य आधार दिला. हिंदू धर्मातील जातीवाचक आणि शारीरिक अस्पृश्यतेच्या संकल्पनांमुळे त्यांना बौद्ध धर्माकडे वळावे लागले. आंबेडकर यांच्या दृष्टीने बौद्ध धर्म हे समानतेचे, बंधुत्वाचे आणि समाजातील भेदभाव नष्ट करण्याचे एक साधन होते.

डॉ. आंबेडकर यांनी बौद्ध धर्म स्वीकारताना केवळ आपल्या जीवनाला नवीन दिशा दिली नाही, तर त्याचबरोबर एक सामाजिक क्रांती घडवून आणली. बौद्ध धर्मात समानता, भ्रातृत्व, आणि समान अधिकार हे प्रमुख तत्त्व आहेत. आंबेडकर यांच्या मते, "बौद्ध धर्म स्वीकारणे म्हणजे समाजातील शोषण आणि भेदभावाला विरोध करणे आहे." त्यांना विश्वास होता की बौद्ध धर्म ही एक अशी विचारधारा आहे जी शोषित आणि वंचित लोकांसाठी न्याय आणि समानतेचा अधिकार देईल.

डॉ. आंबेडकर यांचे समाजसुधारक विचार

डॉ. आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार केवळ धर्माशी संबंधित नसून, ते समाजाच्या सर्व अंगांना प्रभावित करणारे होते. त्यांनी धर्म, समाज, शिक्षण, आणि राजकारण या सर्वच क्षेत्रांत सशक्त सुधारणा करण्यासाठी तत्त्वज्ञान मांडले. त्यांचे विचार समाजातील पातळीवर उंची घेऊन जात असताना, त्यांना अनेक वेळा विरोधाचा सामना करावा लागला. त्यांचे एक प्रमुख विचार होते, "शक्ती मिळवणे ही समाजातील सर्व वंचित वर्गांची परम आवश्यकता आहे."

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

त्यांच्या दृष्टीने, समाजातील प्रत्येक व्यक्तीला शिक्षण घेण्याचा हक्क आहे, आणि समाजातील प्रत्येक वर्गाला समान अधिकार मिळावेत. म्हणूनच, आंबेडकर यांनी शुद्धतावादी धर्माचा विरोध करून, समाजातील सर्वात वंचित आणि दलित लोकांना जागरूक करण्याचा प्रयत्न केला.

वर्तमान परिप्रेक्ष्य: आंबेडकर यांचे विचार आणि समकालीन संदर्भ

आजच्या काळात, डॉ. आंबेडकर यांचे विचार अत्यंत महत्वाचे ठरले आहेत. आज देखील भारतातील धर्मनिरपेक्षतेसाठी आंबेडकर यांचे विचार प्रेरणादायक आहेत. भारतीय समाजातील जातिवाद, धार्मिक तणाव, आणि भेदभाव आज देखील मोठ्या प्रमाणात अस्तित्वात आहे. त्यामुळे डॉ. आंबेडकर यांचे विचार, त्यांचे धर्मविषयक तत्त्वज्ञान, आणि बौद्ध धर्माची शिकवण यांचा आजही मोठा प्रभाव आहे.

आजच्या आधुनिक भारतात, जरी संविधानाने समानतेच्या हक्कांची गॅरंटी दिली आहे, तरीही प्रचंड धार्मिक, सामाजिक आणि जातिवादाच्या समस्यांचा सामना करावा लागतो. या संदर्भात, डॉ. आंबेडकर यांच्या विचारांची महती आजच्या काळातही कायम आहे. त्यांचे बौद्ध धर्माबद्दलचे विचार, समानता आणि बंधुत्वाचे तत्त्व हे आज देखील समाजातील असमानतेच्या विरोधात लढण्यास प्रेरित करतात.

आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार आणि सामाजिक न्याय

डॉ. आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार केवळ धर्माशी संबंधित नाहीत, तर ते एक सामाजिक न्यायाचा विषय आहेत. समाजातील प्रत्येक व्यक्तीला समान अधिकार मिळावा, प्रत्येकाला आपल्या धर्माच्या निवडीची स्वातंत्र्य असावी, आणि समाजातील भेदभाव समाप्त करावा यासाठी आंबेडकर यांचे विचार अत्यंत महत्वाचे होते. त्यांनी समाजातील जातिवाद, धार्मिक भेदभाव, आणि अन्यायावर जोरदार प्रहार केला.

समाजातील दुर्बल, वंचित आणि शोषित वर्गांच्या हक्कांचे रक्षण करण्यासाठी, आंबेडकर यांनी धर्म, राजकारण, आणि समाजशास्त्र यांचा उपयोग केला. त्यांची महत्वाची शिकवण म्हणजे, "समाजातील प्रत्येक व्यक्तीला समान दर्जा मिळावा आणि त्या व्यक्तीला स्वतःच्या धर्माच्या निवडीची स्वतंत्रता असावी."

निष्कर्ष

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार भारतीय समाजात एक बदल घडविणारे विचार ठरले. त्यांनी हिंदू धर्मातील जातिवाद आणि धार्मिक अस्पृश्यतेचा प्रखर विरोध केला, आणि बौद्ध धर्माच्या स्वीकाराने शोषित आणि वंचित वर्गांना एक सामाजिक आणि मानसिक मुक्तता दिली. आजही त्यांच्या विचारांचे महत्त्व कायम आहे, आणि ते भारतीय समाजाच्या समतेच्या दिशेने एक मार्गदर्शन म्हणून उभे आहेत. आंबेडकर यांच्या विचारांनी भारतीय समाजात परिवर्तन घडवून आणण्याचे कार्य केले आणि त्यांच्या शिकवणीने आजच्या काळातही विविध समाजधारणा आणि विचारधारा यावर प्रभाव टाकला आहे.

Kavya Setu

A Multidisciplinary Open Access, Peer-Reviewed Refereed Journal

Impact Factor: 6.4

ISSN No: 3049-4176

संदर्भ

1. आत्रेय भिखनलाल, भारतीय नीतिशास्त्र का इतिहास, हिंदी समिती, सूचना विभा, उत्तर प्रदेश, लखनौ, १९६४.
2. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हिंदू स्त्रियांची 'उन्नती आणि अवनती' 'महाबोधी' मासिक मे व जून १९५१.
3. घोरपडे विजय, डोंगरे अनिल, स्त्री उद्धारक: डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, अथर्व प्रकाशन, जळगाव.
4. खरात शंकराव, सामाजिक चळवळीचा इतिहास, इंद्रायणी साहित्य प्रकाशन, पुणे, प्र. आ. २००६.
5. कल्याणकर बा. ह., डॉ. आंबेडकरांचा शैक्षणिक दृष्टिकोन - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरवग्रंथ.
6. लोकराज्य, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विशेषांक, माहिती जनसंपर्क कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई, १६ एप्रिल १९९० चा अंक.
7. लांजेवार ज्योती, भारतीय समाज आणि स्त्री, सुगावा प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती, २००५
8. मनोहर यशवंत, डॉ. आंबेडकरांनी मनुस्मृती का जाळली, युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, २००५.
9. निंबाळकर वामन (सपा), डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा, प्रबोधन प्रकाशन, नागपूर.
10. खैरमोडे चांगदेव भवानराव, डॉ. आंबेडकर आणि हिंदू कोडबिल, सुगावा प्रकाशन.